

CATALUNYA DINS LA CORONA D'ARAGÓ (SEGLES XIII-XV)

1. L'expansió militar i comercial del segle XIII

- Al segle XIII es va fer una croada contra els **càtars** i el rei francès va iniciar una expedició militar contra els comtes occitans, acusats de protegir els càtars. Pere I va donar suport als occitans, que eren vassalls seus, però va ser derrotat i mort a la **batalla de Muret** (1213).
  - Jaume I, fill de Pere I, va renunciar a tots els drets sobre Occitània (excepte el Rosselló, Montpeller i el Carladès) pel **Tractat de Corbeil** (1258).
  - Aleshores, la Corona d'Aragó va orientar la seva expansió territorial cap al **sud peninsular** (els regnes de taifes havien entrat en decadència) i cap a la **Mediterrània**, on la burgesia catalana hi tenia interessos comercials:
    - Van començar per les **Balears**, un regne ric i un bon centre de comunicacions. **Jaume I** va conquerir Mallorca (1229) i Eivissa (1235); el 1287 **Alfons III** conquerí Menorca. Gran part de la població musulmana va morir o va emigrar i la repoblació es va fer amb catalans.
    - La conquesta del **regne de València** va ser una iniciativa dels nobles aragonesos i dels ordes militars, que van ocupar el Maestrat i fins a Peníscola. El 1236 **Jaume I** va conquerir la ciutat de València i va arribar fins a Biar (1245). Al segle XIV, **Jaume II** ocupà Alacant, Elx i Oriola. La majoria de musulmans es van quedar; la costa es repoblà amb catalans i l'interior, amb aragonesos.
    - Pere el Gran va conquerir **Sicília** (1282); Jaume II, **Sardenya** (1323); van ocupar també els **ducats d'Atenes i Neopàtria**; al segle XV, Alfons el Magnànim conquerí **Nàpols**. Aquestes conquestes es van poder dur a terme perquè disposaven d'una gran flota marítima i d'un exèrcit de mercenaris, els **almogàvers**.
-

2. Les activitats econòmiques

- A partir del segle XIII, l'**agricultura** va expandir-se per l'ampliació de la superfície conreada i per la introducció de millores tècniques. També va augmentar el volum de la cabana ramadera.
  - L'**activitat artesana** de les ciutats, on els oficis s'agrupaven en **gremis**, estava molt desenvolupada, fins i tot la que es dedicava als productes de luxe per a l'exportació. També van créixer algunes **indústries** (metal·lúrgia del ferro i manufactures de draps).
  - La base de la prosperitat econòmica era el **comerç**. Entre els anys 1250 i 1350 Catalunya fou un centre important d'exportació de productes cap a la Mediterrània oriental.
  - Per impulsar aquest comerç es van crear **consolats de mar** a les ciutats principals: el primer es va establir a Barcelona el 1260, i al final del segle XIV ja n'hi havia 42 per tota la Mediterrània. Eren **tribunals** amb un cònsol al capdavant que tenia poder per resoldre els problemes comercials que poguessin sorgir.
-

3. L'organització de la societat

- La **població** de la Corona d'Aragó va augmentar en els segles XII i XIII a causa de la prosperitat econòmica. La majoria de gent vivia al camp, però les ciutats importants també estaven força poblades.
  - La societat catalana era **feudal**:
    - Hi havia el grup dels **privilegiats (noblesa i clero)**, que eren grans propietaris de terres que es beneficiaven de les rendes que rebien dels pagesos. Entre els nobles hi havia diferències segons la riquesa.
    - Entre els **no privilegiats** destacaven els **pagesos**, que representaven el 90% de la població, la majoria dels quals no eren lliures (pagesos de remença). També hi havia les classes urbanes; com la **burgèsia**, que era molt heterogènia (grans comerciants, metges, artesans qualificats...), i el **poble menut** (treballadors).
    - Hi havia els **marginats: esclaus** (feien feines diverses), **mudèjars** (treballaven de pagesos) i **jueus**.
-

4. Les institucions de govern de la monarquia

- La Corona d'Aragó s'organitzava com una **confederació d'estats**: els antics comtats catalans (aplegats sota el nom de Principat) i els territoris que s'hi van anar afegint (Aragó, València...). Cadascun conservava les seves lleis i els seus costums, però tots tenien una institució comuna: la **monarquia**.
  - El rei anomenava un **governador** a cada regne perquè el representés quan no hi era. Es desplaçava sovint i sempre l'acompanyava la **cort reial** (familiars i funcionaris).
  - Les **corts** eren les reunions dels representants dels tres estaments (noblesa, clero, i burgesia); li feien peticions al rei (aprovar lleis, nous impostos, etc.) i, a canvi, li concedien els diners que necessitava (**subsidis**).

Les corts van permetre aquest sistema de govern, que es basava en l'equilibri entre les atribucions del rei i les de les institucions i que s'anomena **pactisme**.
  - A partir del segle XIV, es va crear a Catalunya una delegació permanent de les corts, la Diputació del General de Catalunya o **Generalitat**. S'encarregava de recaptar impostos, mantenir l'exèrcit i vigilar l'acompliment de les lleis o constitucions.
  - El poder municipal l'ostentaven, des del segle XIII, els **consells municipals**, formats per representants escollits pels habitants de les ciutats. Tots aquests càrrecs van ser acaparats per la burgesia més rica, que va formar una oligarquia municipal.
-

5. La crisi dels segles XIV i XV

- Als segles XIV i XV, Catalunya va viure una profunda crisi econòmica, social i política.

Els problemes es van iniciar el 1333 quan es van succeir una sèrie de **males collites**. La població estava mal alimentada i, amb l'arribada de la **Pesta Negra** (1348) i d'altres epidèmies, van morir gairebé la meitat dels catalans.

- El camp es va despoblar i molts masos van quedar deshabitats i les terres sense conrear (**masos rònecs**). Els senyors, en disminuir els seus ingressos, van augmentar els impostos i van endurir les condicions de vida al camp (**mals usos**).

A les ciutats, l'activitat econòmica també va disminuir i la hisenda pública va recaptar menys diners i es va haver d'**endeutar**.

- La crisi econòmica va coincidir amb la **fi de la dinastia catalanoaragonesa** després de la mort sense hereus del rei Martí I l'Humà. Amb el **Compromís de Casp** (1412) es va elegir a **Ferran d'Antequera (Trastàmara)** com a nou rei.

Ferran I va respectar el pactisme i les institucions, però el seu successor, **Alfons el Magnànim**, va reforçar l'autoritat reial i això va generar **conflictes** entre la monarquia i les institucions.

---

6. Els conflictes socials i la guerra civil catalana

- Com a conseqüència de la crisi econòmica i de la política d'Alfons el Magnànim, al segle XV hi van haver diversos **conflictes socials**:

– La **revolta dels remences**: els camperols de remença van demanar la fi dels mals usos; el rei Alfons el Magnànim els ho va concedir, però els senyors no ho van acceptar i aleshores va esclatar aquesta revolta (1462).

– El **conflicte entre la Biga i la Busca**: tant l'oligarquia urbana de Barcelona (Biga) com la resta de ciutadans (Busca) volien controlar el govern municipal. El rei Alfons es va posicionar a favor de la Busca i, el 1462 es va iniciar l'enfrontament.

- La lluita de poder entre la monarquia i les oligarquies va acabar esclatant en una **guerra civil** en temps de **Joan II**. Es va donar entre l'oligarquia catalana (nobles, Església, Biga) i el bàndol del rei Joan II, al qual li van donar suport els remences i la Busca. Va guanyar Joan II que, amb les **Capitulacions de Pedralbes** (1472), va reforçar l'autoritat reial.
-

7. L'art gòtic a la Corona d'Aragó

- L'arquitectura gòtica a Catalunya es va començar a difondre al segle XIII i té un gran nivell:
    - L'**arquitectura religiosa** és austera per l'exterior, els espais interiors són amplis i unitaris, elimina el transepte i els arcbotants i col·loca capelles laterals. Destaca el *monestir de Pedralbes*; les *catedrals de Barcelona, Manresa, Tortosa i Mallorca*, i l'*església de Santa Maria del Mar* a Barcelona.
    - L'**arquitectura civil** està relacionada amb el creixement econòmic de les ciutats: destaquen les llotges (Barcelona, Mallorca, València), les drassanes (Barcelona), els edificis vinculats a les institucions (*Palau Reial, Palau de la Generalitat...*).
  - L'**escultura** es va anar desvinculant de l'arquitectura. Destaquen els retaules religiosos (de Pere Joan), els monuments funeraris (*panteons reials* de Poblet).
  - La **pintura** es caracteritza pel seu **realisme**. La mural es va substituir pels **retaules**, que encarregaven membres de l'oligarquia de les ciutats. Entre els pintors, que van rebre influències europees, destaquen Jaume i Pere Serra, Lluís Borrassà, Bernat Martorell, Lluís Dalmau i Jaume Huguet.
-